

ז. תרגומי שמות אלהים

שם הוי"ה מתורגם בכל מקום כצורתו ואולם השמות "אלהים" ו"אל" מתורגמים בחוסר אחידות.

1. **שם הקודש "אלהים" מתורגם בהוי"ה** כגון "בראשית ברא אלהים" (בר' א א) "בְּקִדְמִין בְּרָא ה'". לתרגום בהוי"ה נאמרו שני טעמים: לכבוד שמים או לשלילת הריבוי.³
הטעם הראשון נגזר מהבחנתו הכללית בין מונחים המשותפים לקודש ולחול (ועיל סעיף ב): מכיוון ש"אלהים" מופיע כשם חול ואפילו כשם ע"ז כגון "ויראו בני האלהים" (בר' ו ב) או "אלהים אחרים" (שם' כ ג), הוצרך לתרגם שם הקודש "אלהים" בהוי"ה כדי לקבוע את מעמדו כשם מקודש.⁴ ואולם קשה לקבל טעם זה: מכיוון ש"אלהים" כשם חול מתורגם בשינוי, כגון "ויראו בני האלהים" (בר' ו ב) "בְּנֵי רִבְרִבְיָא"; "ואתה תהיה לו לאלהים" (שם' ד טז) "לְרִב"; "ונקרב בעל הבית אל האלהים" (שם' כב ז) "לְקָדָם דְּיִנְיָא" - יכול היה להניח כצורתו "אלהים" הבא כשם קודש.

לכן מסתבר לתלות שינוי זה בשלילת הריבוי, כנגד הנוצרים. מכיוון שהם נסמכו על צורת הריבוי "אלהים" להוכחת השילוש, אונקלוס מתרגם "אלהים" בשם הוי"ה, צורת יחיד, כדי להוציא מלבם.⁵ הסתמכות ראשוני הנוצרים ["מינים"] על צורת הריבוי "אלהים" נשמעת כבר בתלמוד (ירושלמי, ברכות פ"ט ה"א יב ע"ד):

המינין שאלו את רבי שמלאי כמה אלוהות בראו את העולם: אמר להן: ולי אתם שואלין: לכו ושאלו את אדם הראשון שנאמר כִּי שָׁאֵל נָא לְמִים רִאשֹׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו לְמֶן הָיוּם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אֲדָם על-הָאָרֶץ (דב' ד לב). אשר בְּרָאוּ אֱלֹהִים אִין כְּתִיב כִּאֵן אֵלָא לְמֶן הָיוּם אֲשֶׁר בְּרָא אֱלֹהִים אֲדָם על-הָאָרֶץ. אמרו ליה: והכתיב בְּרָאשִׁית בְּרָא א-להים: אמר להן: וכי בְּרָאוּ כתיב: אין כתיב אלא בְּרָא...!

חזרו ושאלו אותו: מהו דכתיב אֵל אֱלֹהִים ה' דְּבָר וַיִּקְרָא-אֶרֶץ (תהי' נ א)? אמר להן וכי דיברו ויקראו כתיב כאן? אין כתיב אלא דְּבָר וַיִּקְרָא-אֶרֶץ.

אמרו לו תלמידיו: רבי לאלו דחית בקנה, ולנו מה אתה משיב? אמר להן שלשתן שם אחד כאיניש דאמר אומנון בניין ארכיטקטון [=כאדם האומר: אומנים, בנאים, מהנדסים].⁶

3. הטעם הראשון ב"ניתנה לגר", והשני ב"ביאורי אונקלוס" ו"ניפש הגר". ב"מרפא לשון" לבר' א א העלה טעם נוסף: המתרגם בחר בשם הוי"ה כדרך קבע "לפי שאין דרכו של התרגום להעמיק ולפרש מה שאינו צורך הפשט... כמו שעשה רס"ג ז"ל בתרגומו הערבי, שתרגם כל השמות בכנוי שם אללה". ואולם קשה להסכים עם טעם זה, שכן דווקא בתרגומי שמות ה' ובכללם "אלהים" ניכרת בתיא' מגמה ברורה "להעמיק ולפרש". כזהו למשל השם "אֵלָה" שהשימוש בו קפדני ומדויק (להלן). מגמה זו קיימת גם בשאר תרגומי "אלהים".

4. יוצאים מכלל זה הם שלושה הפסוקים המדברים על בריאת האדם "בצלם אלהים" (בר' א כז; ו ט) או "בדמות אלהים" (שם ה א). עקב הרתיעה מתרגום "צלם" או "דמות", הניח אונקלוס ביטויים אלה בלשון המקרא מבלי לתרגםם (ואילו הרב קורח, "מחברת הכללים" [הקדמתו ל"מרפא לשון"], מכנה אף המנועות זו "לכבוד שמים").

5. דוגמאות לפולמוס ת"א עם הנצרות ראה בפסוק "כי לקח אתו אלהים" (בר' ה כד).

6. בשאלה הראשונה רומזים המינים לשילוש מצורת הריבוי "אלהים", ווחזורים להוכיח אמונתם מהפסוק "ואל אלהים ה'", הכולל שלשה שמות. לשון התלמידים "רבי לאלו דחית בקנה, ולנו מה אתה